

БІЛЯ КЛАСНОЇ ДОШКИ

Ігор КОЛЯДА. Методика організації та проведення
УРОКУ-ПРАКТИКУМУ НА ТЕМУ: «ЛЮБЛІНЬСЬКА УНІЯ ТА ЇЇ
ВПЛИВ НА ПОДАЛЬШУ ДОЛЮ УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ»
(ІСТОРІЯ УКРАЇНИ, 8 КЛАС)

Ніна ЗАГРЕБЕЛЬНА, Олександр КИРІЄНКО. ЦЕНЗУРНА
ПОЛІТИКА РОСІЙСЬКОГО САМОДЕРЖАВСТВА В РОКИ
ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ (ІСТОРІЯ УКРАЇНИ, 10 КЛАС)*

Наталія СОЛОГУБ. РИМ В ПЕРІОД РЕСПУБЛІКИ
І РАННЬОЇ РИМСЬКОЇ ІМПЕРІЇ (6 КЛ.)

Ігор КОЛЯДА, доцент, канд. істор. наук
Інститут історичної освіти НПУ імені М.П.Драгоманова

МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ УРОКУ-ПРАКТИКУМУ НА ТЕМУ: «ЛЮБЛІНЬСЬКА УНІЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ПОДАЛЬШУ ДОЛЮ УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ» (ІСТОРІЯ УКРАЇНИ, 8 КЛАС)

Тема уроку: Люблінська унія та її вплив
на подальшу долю українських земель.

Мета уроку:

— ознайомити учнів з передумовами об'єднання Великого Князівства Литовського й Польського Королівства в межах однієї держави — Речі Посполитої, обставинами укладення Люблінської унії, її основними положеннями та наслідками для України;

— розвивати в учнів вміння аналізувати й узагальнювати історичні явища та події, визначати їх суть, причини, значення, самостійно працювати з різними історичними джерелами;

— виховувати пізнавальний інтерес до історичного минулого Батьківщини, критичного осмислення його

Тип уроку: урок формування вмінь і навичок.

Вид заняття: урок-практикум.

ХІД УРОКУ

І. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАТЬ.

1. Завдання учням:

Пригадаємо, внаслідок яких обставин українські землі потрапили під владу сусідніх держав.

Пропоновані варіанти відповіді:

1. З занепадом Галицько-Волинської держави вирішили скористатись володарі сусідніх держав — Литви, Польщі та Угорщини, які прагнули захопити русько-українські землі.

2. Велике Князівство Литовське за часів Гедиміна (1316 — 1341) та Ольгерда (1345 — 1377)

поширило свою владу на білоруські землі, Волинь, Полісся, Поділля, Чернігівщину, Подніпров'я, а в 1362 р. литовське військо захопило Київ. Монголи в низці битв зазнали поразку і змушені були полишити русько-українські землі.

3. Західноукраїнські землі протягом XIV — XV ст. потрапили під владу Польського королівства, яке в 1349 році завоювало Галичину, а потім Західну Волинь, і прагнуло розширювати і далі свої володіння на схід за рахунок українських земель.

4. Протягом XIV — XV ст. інші українські землі увійшли до складу сусідніх держав: Закарпаття захопила Угорщина; Північну Буковину та придунайські землі — Молдова. Згодом терени, на яких встановилося панування Молдови, потрапили в залежність від Туреччини, як і землі Північного Причорномор'я та Приазов'я, що були захоплені Кримським ханством. Чернігово-Сіверщина була приєднана до Російської держави.

2. Завдання учням.

Скласти хронологічну таблицю «Українські землі під владою іноземних держав».

Пропонований варіант:

Дата	Подія
1316 — 1377 рр.	Українські землі (Волинь, Полісся, Східне Поділля, Чернігівщина, Подніпров'я) потрапили під владу Литви.
1362 р.	Київ був захоплений Литовським князівством.

XIV — XV ст.	Українські землі [Галичина (1349), Західне Поділля] потрапили під владу Королівства Польського.
XII ст.	Угорщина захопила всі землі Закарпаття. У 1526 р. Угорщина припинила своє існування. Східна частина Закарпаття потрапила до Трансільванського князівства.
1359 р.	Митинська земля увійшла до складу Молдавського князівства.
1503 р.	Внаслідок Російсько-Литовської війни Чернігово-Сіверські землі потрапили під владу Російської держави.

3. Робота з таблицею біля дошки: «Українські землі у складі сусідніх держав у середину XVI ст.».

Завдання учням:

Скласти таблицю у конспекті.

Держава	Які українські землі належали
Велике Князівство Литовське	Волинь, Підляшшя, Київщина, Східне Поділля
Польське королівство	Галичина, Західне Поділля, Холмщина
Російська держава	Чернігово-Сіверщина
Молдавське князівство (васал Османської імперії)	Буковина
Трансільванське князівство	Східне Закарпаття
Володіння австрійських Габсбургів	Західне Закарпаття

4. Аналітичне запитання.

Пригадайте, якою була політика Великого князівства Литовського і Польського королівства до українських земель?

Варіант відповіді.

— Для населення українських земель влада литовських князів була більш прийнятною, ніж жорстоке монгольське панування і руйнівні міжусобиці місцевих князів.

— Литовці прийняли християнство грецького обряду, шанували давньоруські закони, мову, звичаї місцевого населення (про це свідчать Литовські статuti 1529, 1566 рр.).

— Історики називають ВКЛ Литовсько-Руською державою.

— Українські князі мали особливе становище, вони уособлювали незалежність українських земель.

— Польська влада не була такою поступливою. З перших днів спостерігається обмеження прав українського народу, зокрема, ведеться на-

ступ католицизму.

5. Самостійна робота з підручником.

Завдання учням:

1. Пригадайте матеріал про князя Василя-Костянтина Острозького.

2. Підготуйте відповідь на запитання: «Що, за свідченням секретаря посла папи римського, перешкоджало князеві Василю-Костянтинові посісти престол короля Речі Посполитої? Як ця обставина характеризує становище українських земель під владою Польщі?»

Узагальнення.

Протягом XIV—XV ст. українські землі були завойовані іноземними державами, втративши територіальну цілісність, а українському населенню загрожувала небезпека втрати своєї етнічної самобутності.

II. ВИВЧЕННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ.

План теми уроку.

1. Передумови укладання Люблінської унії.
2. Люблінська унія: основні положення та наслідки.

1. Передумови укладання Люблінської унії.

Колективна робота.

Завдання 1.

Позначте кордони на контурній карті:

- 1) Великого Князівства Литовського;
- 2) Польського королівства.

Зафарбуйте територію України, що:

- відійшла до ВКЛ у XIV — XV ст.;
- належала Польщі у XIV ст.;
- була загарбана Османською імперією в XV ст.
- була у складі Російської держави;
- належала Молдові;
- входила до складу Угорщини.

Аналітична бесіда з учнями.

Вчитель: Згадаємо про особливості життя українських земель за часів Литовського панування.

Учні:

— Литовська держава виникла в XIII у боротьбі з Німецьким орденом і Галицько-Волинським князівством.

— Коли українська держава почала занепадати, литовські князі стали приєднувати прикордонні князівства.

— До ВКЛ потрапили: Біла Русь — Полоцьке, Мінське Смоленське князівства; Чорна Русь — Гроднянська і Мінська землі; Україна — Київське, Чернігівське, Сіверське князівства; Полісся, Волинь, Східне Поділля.

Робота з картою.

Покажіть на контурних картах українські землі, що увійшли до складу ВКЛ.

Характеристика.

— характерною рисою устрою ВКЛ був тісний зв'язок землеволодіння з військовою службою.

— Військові сили і матеріальні засоби перебували під контролем Великого князя.

— Великий князь мав необмежену владу, і, на відміну від Київської держави, молоді князі були тільки дорадниками, а не співрегентами, і вико-

нували його волю.

— Литовські князі поступово відбирали землю з рук українських князів. Проте, українські князі та пани мали широке право участі в центральних державних установах і урядах нарівні з корінними литовцями.

— Українські землі мали велике значення для соціально-економічного розвитку ВКЛ.

Індивідуальна робота (2—3 учня працюють з підручником).

Запитання учням:

Вкажіть позитивні особливості політики литовських князів.

Пропонований варіант відповіді:

— економічна влада фактично належала українському панству;

Князь Вітовт

— Литовський Статут, кодекс Великого князівства спиралися на законодавчі традиції Київської держави;

— діловодство в адміністративних та юридичних установах велося «руською» мовою.

— у містах проживало корінне населення земель.

— православна церква посідала

провідне місце.

Запитання учням:

Як вплинула Кревська унія на українські землі?

Пропонований варіант відповіді:

Коли великі литовські князі стали водночас польськими королями, вони не мали змоги проводити незалежну політику і підпали під вплив Польщі.

2. Люблінська унія: основні положення та наслідки.

Групова робота.

Завдання: на основі таблиць та матеріалу підручника заповніть таблицю.

Подія	Кревська унія	Городельська унія	Люблінська унія
Дата			
Основні положення документа			
Наслідки			
Історичне значення			

Пропонований варіант:

I група.

Кревська унія.

Дата	14 серпня 1395 р.
Основні положення	— Великий князь литовський Ягайло Ольгердович одружується з королювною Ядвігою і стає польським королем. — Польща і Литва утворювали єдину державу на основі персональної унії, хоча формально Литва зберігала незалежність. — В обмін на польську корону Ягайло зобов'язувався прийняти разом з язичницьким населенням Литви хрещення за католицьким обрядом. — Українські землі «на віки вічні» приєднувалися до Польської Корони.
Наслідки	— Фактична ліквідація Литви як незалежної держави. — Забезпечення умовами унії панівної ролі поляків у новому державному формуванні. — Боротьба литовського боярства, підтримуваного частиною руської знаті, за збереження самостійності Литви.
Історичне значення	Литовське князівство увійшло до складу Польщі, Ягайло охрестився (Владислав II), одружився і був коронований. Українські землі потрапили під владу Польщі.

II група.

Городельська унія.

Дата	2 жовтня 1413 р.
Основні положення	— Заперечувала положення Кревської унії 1385 р., підтверджувала існування ВКЛ і його самостійність. — Надавала князю Вітовту права довичного правителя Литви. — Відбулася уніфікація адміністративно-територіального устрою за польським зразком. — У Литві запроваджувався власний сейм. — Українські землі не переходили після смерті Вітовта до Польщі. — Відбулося зрівняння у правах і привілеях шляхти Литви і Польщі католицького віровизнання.
Наслідки	— Зміцнення союзу ВКЛ і королівства Польського в боротьбі проти Тевтонського ордену. — Ущемлення в правах шляхти ВКЛ некатолицького визнання.
Історичне значення	Повернення самостійності ВКЛ призвело до релігійного розколу і на українських землях, зокрема, зростанню впливу католицької церкви, поступової втрати вищої православної ієрархії, обмежень у використанні української («руської») мови, утисків українських ремісників, що збурювало українське суспільство.

III група.

Люблінська унія

Дата	28 червня 1569 р.
Основні положення	— Об'єднання Польщі й Литви у федеративну державу — Річ Посполиту на чолі з виборним королем (реальна унія). — Створення єдиного законодавчого органу (сейму), грошової системи, ведення спільної зовнішньої політики. — Збереження Польщею і Литвою свого суверенітету — окремого законодавства, судової системи, органів влади, фінансів, війська. — Включення до складу Польщі українських земель: Підляшшя, Волині, Київщини, Брацлавщини.
Наслідки	Українське суспільство залучалося до нових форм політичного та соціального життя — шляхетської демократії, міського самоврядування, корпоративної організації суспільства. — На українських землях зберігався адміністративно-територіальний устрій; судочинство справлялося за Литовськими Статутами 1529 р., 1566 р.; зберігалось діловодство на давній українській («руській») мові. — Українські князі та шляхта отримали виключне право обіймати посади в місцевих урядах незалежно від свого віровизнання та мали можливості залучатись до участі у роботі сейму, сеймиків, трибуналу, а також спілкуватись з польськими урядовцями. — Більшість українських земель було залучено до західноєвропейського культурного простору; зросла кількість навчальних закладів. — Посилилися колонізація та окатоличення вищих верств, що зрештою призвело до втрати українським суспільством своєї політичної еліти. — Посилилися релігійні та національні утиски. — Було започатковано появу величезних магнатських латифундій, що призвело до посилення процесу закріпачення селянства, зростання податкового визиску населення, беззальної експлуатації природних ресурсів.
Історичне значення	Подальша доля українських земель цілковито залежала від Речі Посполитої. Українська еліта втрачає провідну роль у житті суспільства та держави. Посилюється вплив католицької церкви. Правове безправ'я та утиски українства (дрібної православної шляхти, православних священиків, купців, ремісників, міщан, селян) збурювали українське суспільство і змушували його боротися за свою віру, мову, освіту, соціально-економічні права.

III. ЗАКРІПЛЕННЯ ТА ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ.

Колективна робота.

Творче завдання для учнів:

А. Князь К. Вишневецький, виступаючи на Люблінському сеймі з «наказом волинців», наголошував: «І на цьому перед Вашою Королівською мудрістю наголошуємо, що ми погоджуємося як люди вільні, щоб це не принизило нашої шляхетної гідності. Бо ж ми є народом поштивим, що не одному народові на світі не поступимось. Також просимо вас, оскільки ми різної віри, а власне — ми греки, то в цьому нас не було понижено...»

На вашу думку, чи могли справдитися сподівання волинців після укладання унії? За яких умов?

Як скоро українські князі зрадили вірі свій дідів-прадідів? Чому?

Б. Оцінюючи історичне значення Люблінської унії, відомий історик Н.Яковенко пише: «Люблінська унія принесла в Україну розбрат, кров і спустошення, але водночас — вивела її зі стану двохсотлітньої сплячки, розбудила до опору й боротьби за виживання усі зачасні доти прояви суспільної активності: релігійної, національної, економічної, збройної. Усе те, що жевріло під товщею вод історії, спалахнуло з новою силою як неугасна купина на родного духу...»

Чи згодні ви з такою оцінкою? Назвіть аргументи.

IV. ПІДВЕДЕННЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ.

Узагальнення.

Внаслідок Люблінської унії утворилась нова держава — Річ Посполита, однак ця подія негативно вплинула на долю українського народу. Політика польських магнатів інтенсивно зачіплювала усі сфери суспільства. Натомість власті Речі Посполитої не визнавали, що український народ, в переважній більшості православний, теж має право на самовизначення.

V. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ.

1. Опрацюйте текст параграфу. Підготуйте відповіді на запитання до параграфу.

2. Складіть промову на Люблінському сеймі:

а) від імені українського православного шляхтича;

б) від імені українського православного магната.

Люблінська унія